

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

РЕУТОВА МАРІЯ АНДРІЇВНА

УДК 821.161.2 (1–87) – 2

**ДРАМАТУРГІЯ ЮРІЯ КОСАЧА В КОНТЕКСТІ
ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ**

10.01.01 – українська література

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Просалова Віра Андріївна,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
завідувач кафедри теорії та історії
української і світової літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Астаф'єв Олександр Григорович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри історії української
літератури, теорії літератури
і літературної творчості;

кандидат філологічних наук, доцент
Скорина Людмила Вікторівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри української літератури
і компаративістики.

Захист відбудеться «21» березня 2018 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.03 Київського університету імені Бориса Грінченка (04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2).

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б.

Автореферат розісланий « » лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Плющик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Драматургія українських еміграційних митців ХХ століття посідає чільне місце у вітчизняному літературному дискурсі. Драматурги в інонаціональних умовах розробили своєрідну естетичну систему, основою якої стали трансформація та синтез канонічних і новітніх тенденцій. Письменники-емігранти збагачували проблематику творів, удавалися до експериментів у художньому осмисленні дійсності.

Відновлення цілісної картини українського літературного процесу ХХ століття становить одне з головних завдань сучасного літературознавства. За останні роки здійснено чимало досліджень еміграційної літератури, повернено значну частину невідомих або замовчуваних раніше авторів і творів. Цьому сприяли як українські еміграційні літературознавці (Г. Грабович, В. Державин, І. Качуровський, Г. Костюк, Ю. Лавріненко, Яр Славутич, М. Р. Стех, Ю. Шевельов та ін.), так і материкові (В. Агеєва, О. Астаф'єв, М. Балаклицький, М. Ільницький, Н. Лисенко-Ковальова, Ю. Мариненко, С. Павличко, Ф. Погребенник, М. Сподарець, А. Уліщенко, С. Хороб, С. Антонович, А. Ращенко та ін.). Попри це, літературний контекст цього періоду й досі залишається недостатньо осмисленим.

Постать Юрія Косача – письменника, перекладача, критика, літературознавця, художника, громадського діяча є помітною в колі представників української еміграції. Творчий доробок митця в радянський час був обійдений увагою, спорадичні згадки літературознавців мали здебільшого тенденційний характер, зумовлений ідеологічними чинниками. За винятком праць західноукраїнських й еміграційних критиків міжвоєнного періоду творчість Ю. Косача не мала належної рефлексії. Це було зумовлено тим, що більшу частину драматичних творів автор написав під час перебування у США, тому вони збереглися лише у приватних колекціях видатних українських театрознавців – Віри Левицької та Валер'яна Ревуцького. Незважаючи на те, що деякі з них були надруковані в українській періодиці завдяки зусиллям Марка Роберта Стеха, загалом драматургія письменника становить бібліографічну рідкість.

Актуальність теми дослідження зумовлена як відсутністю комплексного аналізу драматичної творчості Юрія Косача, так і необхідністю введення в літературознавчий обіг цілої низки його драматичних творів («Скорбна симфонія», «Кортес і безталанна», «Облога», «Марш Чернігівського полку», «Дійство про Юрія-Переможця»), потребою осмислити творчість митця у зв'язку з його теоретичними та критичними рефлексіями, виявити кореляції біографічного та художнього у творчій діяльності письменника; встановити творче засвоєння автором досвіду зарубіжних літераторів, з'ясувати плідні пошуки драматурга-експериментатора та зіставити їх із загальними тенденціями розвитку драматургії української діаспори.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії української і світової літератури філологічного факультету Донецького

національного університету імені Василя Стуса «Поетика літературно-художнього твору: теоретична, онтологічна, функціональна, інтермедіальна» (номер державної реєстрації 0118U001041). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Донецького національного університету (протокол № 2 від 2 березня 2015 р.) та схвалено на засіданні бюро Наукової ради з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (протокол № 1 від 12 травня 2015 р.).

Мета дослідження – виявити, як суспільно-політичний, літературно-мистецький, біографічний контексти творчої діяльності Юрія Косача позначилися на проблемно-тематичному, образному рівнях текстів та їх поетиці, а також увести доробок письменника в літературний контекст ХХ століття.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати особливості рецепції української еміграційної драматургії у критиці й літературознавстві діаспорної й материкової України;
- виявити особливості автобіографічного письма в контексті компенсаторних пошуків письменника;
- розкрити художню реалізацію ідей екзистенціалізму у драмах Ю. Косача, висвітлити форманти «театру абсурду»;
- охарактеризувати проблему самоідентичності як одну з основних для представників еміграції;
- простежити художню трансформацію історичної правди у драматичних творах Ю. Косача;
- дослідити інтертекстуальний контекст драматургії письменника, визначити характерні ознаки поетики його драматичних творів.

Об'єкт дослідження становлять драматичні твори Ю. Косача «Скорбна симфонія», «Кортес і безталанна», «Марш Чернігівського полку», «Облога», «Дійство про Юрія-Переможця», а також окремі твори Л. Коваленко, І. Костецького, І. Чолгана, А. Юриняка.

Предметом дослідження є проблемна, образно-смілова й художня своєрідність драматичної творчості Ю. Косача в контексті драматургії української діаспори, зокрема таких чільних її представників, як: О. Бабій, І. Багрянний, Л. Коваленко, І. Костецький, І. Чолган, А. Юриняк.

Методи дослідження. Мета й завдання дослідження зумовлюють застосування комплексного методологічного інструментарію. *Загальнонауковий* метод сприяв опрацюванню наукової літератури з означеної проблеми, *культурно-історичний* було застосовано для визначення історико-культурного контексту й передумов виникнення постмодерністських тенденцій в еміграційній літературі. *Компаративний метод* реалізовано для виявлення інтенцій драматурга у проекції на літературний контекст ХХ століття, *біографічний* – для осмислення проблем творчої реалізації та світоглядної позиції митця, *психологічний* – для дослідження внутрішнього світу персонажів, мотивації учинків і поведінки. Елементи компаративного методу слугують також для зіставлення драматургії автора із творчістю зарубіжних письменників.

Теоретико-методологічну основу дисертації становлять праці українських і зарубіжних літературознавців, у яких розглядається специфіка драми як роду літератури, її жанрових та художніх особливостей (О. Бондаревої, В. Гуменюка, А. Карягіна, М. Кургиняна, І. Михайлина, Л. Мороз, В. Працьовитого, М. Сулими, Л. Чернець, В. Халізева, С. Хороба та ін.); проблема контекстуального дослідження літератури (М. Бахтіна, О. Лосєва, Ю. Лотмана, М. Малкея, Х. Ортеги-і-Гассета); наукові розвідки про творчість Ю. Косача (Л. Залеської Онишкевич, Ю. Корибута, Ю. Шевельова, Г. Грабовича, М.Р. Стеха, С. Романова, А. Ращенко, С. Антонович).

Підґрунтям для виявлення характерних ознак поетики автобіографізму стали праці вітчизняних науковців – І. Констанкевич, В. Агеєвої, М. Моклиці, С. Павличко, О. Філатової. Для дисертації принципове значення мають праці з історії України (М. Аркаса, М. Грушевського, О. Оглоблина, Д. Крупницького, Н. Полонської-Василенко, О. Субтельного), ідеї філософів-екзистенціалістів (А. Камю, Ж.-П. Сартра), психоаналітиків (К.-Г. Юнга, З. Фрейда).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що залучення значного масиву маловідомих творів, архівних матеріалів дозволило *вперше* ввести спадщину письменника в контекст української еміграційної драматургії, виявити своєрідність авторського мислення, новаторські тенденції у його творчій практиці.

Виявлено проблему самоідентифікації та духовних констант рідного простору в драматургії митця, *простежено* художнє втілення екзистенційних мотивів самотності, відчуження, абсурдності життя; *обґрунтовано*, що поглиблений психологізм був однією зі складових його автопоетики. У дисертації з'ясовано засоби художнього втілення мистецького задуму. З урахуванням експериментальних пошуків драматургів-емігрантів, які творчо засвоювали здобутки зарубіжних авторів та шукали шляхи для повнішого самовираження, *розвинуто* теорію драми, що узагальнила наслідки діалогу різних видів мистецтва у цьому роді літератури.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів дослідження для виявлення художньої своєрідності української еміграційної літератури, ідейно-естетичних пошуків Ю. Косача в епосі і драмі. Теоретичний та фактологічний матеріал роботи може бути використаний у навчальних курсах з історії української літератури ХХ століття, для проведення спецкурсів і спецсемініарів із проблем поетики літератури української діаспори.

Апробація результатів дисертації. Дисертація була обговорена і рекомендована до захисту на розширеному засіданні кафедри теорії та історії української і світової літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 3 від 21 вересня 2017).

Ідеї і ключові положення дисертації висвітлено у формі доповідей на наукових конференціях, зокрема *міжнародного рівня*: на VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції з україністики «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen», (Мюнхен, Німеччина, 2015), Міжнародній науково-

практичній конференції «Література руху опору: вияви національної ідентичності» (Київ, 2015), II Міжнародній науково-практичній конференції «Лабіринти реальності» (Рубіжне, 2015), XII Міжнародній заочній науковій конференції «Розвиток науки у XXI столітті» (Харків, 2016), «Художні модули хронотопу в культурно-мистецькому дискурсі» (Мелітополь, 2016), *всеукраїнського*: на XVIII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2016), I науковому пікніку «Література в колі мистецтв: виклики сучасності» (Вінниця, 2016), IV науковому інтернет-симпозіумі «Гра в бісер: комунікаційні ігри сучасності» (Луцьк, 2017).

Публікації. Дисертація узагальнює самостійні наукові пошуки автора. Основні результати роботи викладено в 16 статтях, опублікованих без участі співавторів, із них 8 – у вітчизняних фахових виданнях, 1 – в іноземному виданні, 7 – в інших наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Структура роботи зумовлена метою й завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів з окремими підрозділами, висновків, списку використаних джерел (279 позицій), додатку. Загальний обсяг дисертації становить 213 сторінок, із них – 186 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність, мету й завдання роботи, з'ясовано теоретико-методологічну базу, визначено об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, аргументовано методи й науково-теоретичну основу дослідження, наведено відомості про апробацію й публікації результатів дисертації.

Перший розділ «Проблема контекстуального дослідження літератури» присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічної основи дисертації.

У підрозділі 1.1 *«Проблема контексту в теоретичній рефлексії»* виявлено, що складність контекстуального аналізу драматургії Ю. Косача зумовлена відсутністю у сучасному літературознавстві ґрунтовного теоретичного осмислення поняття «контекст», методології виокремлення його рівнів. *Літературний контекст* постає найбільш важливим елементом системи контекстів драматичного доробку автора й містить ознаки типологічних збігів та інтертекстуальних зв'язків еміграційних і зарубіжних письменників. Інтертекстуальний підхід зумовлює активізацію літературної пам'яті, культурної традиції. *Авторський контекст* застосовано для встановлення зв'язків, породжених циркуляцією інтертекстуальних елементів у межах окремого тексту.

Біографічний контекст розглядається як науковий аналіз психосоціальної реальності творчої особистості, ексквізитних ситуацій, творчих планів і стратегій, індивідуального стилю автора. Для аналізу біографічного контексту беруться до уваги всі матеріали, що виявляють логічну систему творчості письменника, уможливають її об'єктивний аналіз. Урахування *психоаналітичного контексту*

під час інтерпретації твору дозволяє зрозуміти внутрішній світ письменника, розкрити прихований зміст, внутрішні інтенції автора, збагнути несвідомі механізми його творчості.

Історичний контекст залучено для аналізу історичних драм автора, адже актуалізація розбіжностей між історичною та художньою правдою дозволяє інтерпретувати їх творчий задум. Отже, в дослідженні основна увага зосереджена на виявленні зв'язків драматургії Ю. Косача з літературним, біографічним, психоаналітичним, авторським та історичним контекстами.

У підрозділі 1.2 «*Літературознавча інтерпретація драматургії діаспорних письменників*» здійснено систематизацію літературознавчих досліджень про драматичний доробок представників української еміграційної літератури: Ю. Косача, І. Костецького, І. Чолгана, О. Бабія, І. Багряного, Л. Коваленко, А. Юриняка.

У пункті 1.2.1 «*Проблемно-тематичні домінанти драматургії*» виявлено, що, на відміну від радянської літератури, яка розвивалася майже в повній ізоляції від світових художніх тенденцій, еміграційна література функціонувала в руслі ідейного розмаїття доби. Активізація драматургічної творчості зумовлена необхідністю докорінних змін театрального мистецтва, репрезентацією замовчуваних в Україні історичних фактів, а також психологічною потребою вислову, зокрема естетичного. Еміграційну драматургію досліджували літературознавці діаспори і вітчизняні вчені. Літературознавці акцентують увагу на тематичній спорідненості драматичних творів середини ХХ століття, виявляють зацікавленість зв'язками драматургів із явищами абсурдизму, «театром абсурду» (С. Хороб, Б. Жолдак, А. Біла, А. Богонюк, С. Матвієнко, С. Павличко, С. Антонович), провідними тенденціями розвитку європейської літератури (О. Любенко, М. Р. Стех, Л. Залеська Онишкевич), відзначають побутування у творах митців провідних екзистенційних мотивів (С. Антонович, Л. Залеська Онишкевич, О. Семак), фольклорних образів та архетипів (С. Антонович). Літературознавці обґрунтовують, що художньо-філософською основою драматичних творів здебільшого постає конфлікт між тоталітарною системою і людиною, яка в «межовій ситуації» одноосібно веде боротьбу проти абсурду цієї епохи за збереження своєї автентичності, людської сутності, боротьбу проти ментальної залежності від колоніальної свідомості.

Одним із важливих питань драматичної спадщини митців, помічених діаспорною критикою, є проблема самоідентичності. Емігранти зосереджують увагу здебільшого на особливостях структурування авторського «я» в ситуації алієнації. Автобіографічне письмо постає єдиною можливістю уникнути розпаду цілісної ідентичності, уможливорює багатоманітну репрезентацію суб'єктивного досвіду. У зв'язку з цим простежується увага до мотивів двійництва, братів-близнят, підміни, коли людина чи з власної волі, чи силою обставин проживає не своє життя, приміряє на себе «чужу» біографію. Емігранти наполегливо шукають історичних аналогій, зіставляють власну життєву ситуацію з обставинами, у які потрапили ті чи інші «культурні» герої їхніх текстів, реалізують власні підсвідомі бажання, сублімують їх у сюжеті твору.

У пункті 1.2.2 «*Аспекти поетики в рефлексії сучасного літературознавства*» акцентовано увагу на експериментальному характері драматургії української діаспори, специфіці композиційної організації п'єс. Драматургія, локалізована за межами материкової України, швидше й результативніше вбирала в себе західні мистецькі концепції, тенденції розвитку постмодерного театру. Значний вплив на українських митців мав німецький драматург Б. Брехт. Від його «епічного театру» діаспорні драматурги запозичили трансформацію художньої структури драматичного твору, апелювання до інтелектуальних та аналітичних здібностей читача, активізацію інтересу не до розв'язки, а до перебігу подій.

Літературознавці відзначають побутування в п'єсах діаспорних митців таких структурних елементів, як інтермедія, пролог, епілог, уведення хору (О. Когут, Л. Залеська Онишкевич, С. Антонович), пародійних елементів (О. Когут, Л. Залеська Онишкевич), монтажної та колажної побудови (А. Речка, С. Антонович), інтертекстуальних зв'язків (І. Юрова, І. Жодані, Н. Леонова). Л. Барабан, О. Любенко, С. Матвієнко, М. Багрії зосереджують увагу на творчих зв'язках митців із культурною традицією бароко. У критичних студіях знаходимо зацікавленість застосуванням піранделлівської схеми «театру-в-театрі» (С. Антонович). З'ясовано, що в п'єсах діаспорних митців ця схема реалізується для порушення логіки зображуваних подій та встановлення зв'язків між театром і глядачем. Отже, в сучасному літературознавстві стає помітною тенденція до аналізу драматичних творів не на проблемно-тематичному рівні, а на рівні форми.

Другий розділ «Біографічний контекст та екзистенційні мотиви у драмах Юрія Косача» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню автобіографічного письма у драматичних творах «Кортес і безталанна» та «Скорбна симфонія».

У підрозділі 2.1 «*Автопсихологічні мотиви у драмі “Кортес і безталанна”*» з'ясовано особливості психоаналітичної трансформації автобіографічного матеріалу у творі. Специфіка авторського досвіду пов'язана з тим, що це здебільшого травматичні випробування переломної епохи, коли особистість поставала перед необхідністю конструювання нової моделі ідентичності. Письменники-емігранти зверталися до автобіографічного письма, адже їх статус спонукав до осмислення й узагальнення життєвого досвіду, а головне – поглиблював значення пам'яті для формування засад національно-культурної тожсамості. Утрата ґрунту в прямому й переносному смислах актуалізує пошуки її нових моделей. Автобіографізм стає чинником структурування особистості.

Біографія Ю. Косача підтверджувала пристосування до різних суспільно-політичних і культурних ситуацій, унаслідок чого біографічна проблема стала предметом інтелектуальної рефлексії читача. Психологічна роздвоєність митця призводила до душевного дискомфорту та знайшла свій вияв у його творчості, що була для нього своєрідною аутотерапією. В образі головного героя – Кортеса – передається світовідчуття, психологічна ситуація вигнання та авторська неспроможність реалізуватися у США. Автор свідомо зображує героїв у межових ситуаціях, відтворених ним із власного досвіду для спостереження за їх

поведінкою. Така своєрідність творчого підходу пояснюється глибокою психологічною роздвоєністю самого Ю. Косача.

Мотив двійництва, удавання, приховування, театральної гри, маски характерний для драматургії Ю. Косача та відбиває його поведінкові моделі і стратегії. Ю. Косач останню дію драми «Кортес і безталанна» подає у формі маскараду, розділивши її на шість частин, та номінує їх за принципом музичного твору: *largo* (найповільніший темп), *allegro* (швидкий, жвавий темп) *andante* (повільний темп), *andantino* (темп, швидший за анданте, але помірніший за модерато), *intermezzo* (перерва), *finale* (фінал). Прийом «одягання» масок дійовим особам також був цілком типовим для драматичних творів представників діаспори, що підтверджують «Генерал» І. Багряного, «Близнята ще зустрінуться», «Дійство про велику людину», «Спокуси несвятого Антона» І. Костецького. Диригентом маскараду виступає лакей Досамантес, який виступає як режисер, утягуючи читача в інтелектуальну гру. Варто зауважити, що поява у творі так званого «ведучого», який знайомить читача з дійовими особами драми, була цікавою знахідкою еміграційних драматургів (Ясновидець у «Блакитній авантурі», Автор і Лісова Пані в «Останньому втіленні Лиса Микити» І. Чолгана, Пролог у творі «Близнята ще зустрінуться» І. Костецького). Ю. Косач удається до прийому «театр у театрі», застосовуючи його як код подвійної гри, шляхом уведення в текст драми реплік, адресованих глядачам, та акторських пояснень. Таким чином досягається ефект відсутності меж між сценою й залом. Остання дія не розв'язує конфлікт драматичного твору, а стає початком роботи уяви читача. Завдяки прийому «театр у театрі» реципієнт розуміє, що всі герої драми втрачають людські ознаки, набувають статусу ляльок. У ремарці на початку дії автор зазначає, що всі дійові особи вдягли маски та постали у якості тіней, що підтверджує позбавлення їх елементарних ознак людяності. Герої драми, отже, уподібнюються до «голосів буття» І. Костецького та «картонних ляльок» М. Йогансена.

Карнавалізація життя у драмі реалізується неодноразовим переодяганням персонажів і, зрештою, поверненням їх до первісного стану. У Косачевій драмі маска постає не символом ірраціонального зла та знаку реального злочинства, а трансформується в корелят замаскованої інтелектуальної гри з читачем. Драматург, слідом за І. Костецьким, розвиває модерністську тезу про алієнацію особи від свого «я», помічену й підкреслену ще Ф. Ніцше. За філософом, людина загалом не має обличчя, маску можна скинути лише тоді, коли під нею міститиметься інша маска. Використання масок було характерним для самого Ю. Косача: як у житті, яке несло на собі відчутний відбиток травестійності, так і у творчості, що позначена зверненням до мотиву двійництва.

Автор осмислює свої інтимні переживання, вводячи любовний трикутник *Альфара – Кортес – Марина*. Колізії між Кортесом і Мариною почасти нагадують любовні перипетії подружнього життя самого Ю. Косача та його супутниці Мар'яни Кричевської. Тандем *Кортес – Альфара* постає прозорою алюзією на стосунки письменника з Євгенією Ніколаєвою, яка допомогла позбутися алкогольної залежності та опікувалася ним до кінця його життя. Отже, Ю. Косач

наполегливо шукає літературні аналогії, зіставляє власну життєву ситуацію з обставинами, у які потрапили ті чи інші «культурні герої» його текстів. Автобіографічне письмо було для письменника своєрідною цілющою аутотерапією, можливістю висповідатися та пояснити свої вчинки.

У підрозділі 2.2 «*“Скорбна симфонія” в контексті компенсаторних пошуків автора*» увагу акцентовано на суб’єктивістському автопсихологізмі, коли з реалістичною достовірністю відбиваються не події чи побутові деталі, а психобіографія автора, інтелектуальні, духовні колізії. Дисертантом з’ясовано значення головного героя твору Дмитра Бортнянського, автопсихологічного персонажа, його компенсаторну функцію у процесі автоінтерпретації.

Сюжет драматичного твору має циклічну будову, адже письменник випробовує свого героя славою, багатством, що дають йому жінки. Інтертекстуальне прочитання твору Ю. Косача підтвердило, що образи жінок у «Скорбній симфонії», як і герої класицистичної драми, наділені іменами-характеристиками. Конфлікт між ними – це відображення внутрішнього конфлікту головного героя між прагматизмом і жертовністю.

З княжною Дараган пов’язана проблема самовизначення українця в умовах європейського життя та органічність його інтеграції у західну цивілізацію. Княжна першою натякає композитору на причину його душевних переживань і пропонує йому реальний вихід із ситуації, адже має такий самий досвід емігрантки. Отже, проблема самоідентичності героя оприявнюється через практику Іншого. Спілкування з метою пізнання себе передбачає активну роботу обох сторін. Завдяки комунікативному акту герой виявляється на місці Іншого, зустріч із яким уможливорює для нього наближення до власного внутрішнього образу. У цьому процесі головний герой поєднує в собі суб’єкта, який мислить, та суб’єкта, який споглядає. Заглиблення Бортнянського у свій внутрішній світ позбавляє його страху перед двійником.

Життєвий шлях головного героя твору є свідомою інверсією біографії Ю. Косача. У такому розумінні «Скорбна симфонія» присвячена дослідженню динаміки особистості крізь призму самосвідомості. Рефлексії над страхом відповідальності за власний вибір співвіднесено з проблемою подвійної національно-культурної ідентичності героя (російської та української), яка представлена двома іншими алегоричними образами: Чорної пані та Саньки. У «Скорбній симфонії» функція й символічний зміст спокуси Чорної пані спрямовані на гедоністичну насолоду і компроміс із мораллю. Композитор, присвятивши себе службі на благо імперії, що поглинула й поневолила його батьківщину, намагається досягти примарної мети: творення «великої музики». Але під час зустрічі з Санькою, образ якої є уособленням національної ідентичності, автор стає спроможним подолати свій депресивний стан. Поява телеологічної настанови зумовлює неухильне зростання героя. Найважливішою колізією становлення Бортнянського був вибір національно-культурної ідентичності, вибір українства. Роздвоєність, зокрема й психологічна, страх упізнання чужого в собі долаються митцем.

Неможливість повноцінно реалізуватися за межами батьківщини властива багатьом героям Ю. Косача. Драматичні твори були написані на основі епічних: «Скорбна симфонія», «Марш Чернгівського полку», «Облога». Автотематизм виявляється на проблемно-тематичному рівні. Це і визначає внутрішній взаємозв'язок різнопланових текстів Ю. Косача, адже основні принципи філософського світобачення, що багатоаспектно реалізовані в концептуальних історіософських та публіцистичних працях, вибудовують художній простір його творчості. Подібність основних ознак індивідуального мислення письменника дає підстави визначати авторський контекст його творів, що відбився на рівні проектування прото- і метатекстів, адже повісті «Голос здалека», «Еней та життя інших» (1946), романи «Володарка Понтиди» (1937), «Затяг під Дюнкерк» (1936), оповідання «Місія Симоновського» (1942), «Уривок Симфонії» (1943), збірки поезії «Тринадцята чота» і «Клубок Аріадни» та драматичний твір «Скорбна симфонія» (1945) акумулюють основні філософські ідеї автора, зокрема проблему самоідентичності українців.

Сюжет драматичного твору постає не відтворенням біографії письменника, а відштовхуванням від неї, компенсацією того, чого він не зміг досягнути в реальному житті. Адже якщо у драматичному творі Ю. Косача Бортнянський обирає шлях національної самоідентичності, то в реальному житті автор віддає перевагу гедоністичній насолоді. Таким чином, драматург (свідомо чи несвідомо) спроектував у творі біографічне «Я», особисту кризу ідентичності, власні зовнішні і внутрішні фрустрації.

Підрозділ 2.3 «*Форманти “театру абсурду” у драмі “Кортес і безталанна”*» присвячений виявленню специфіки художнього втілення Ю. Косачем концепції абсурду.

Філософія екзистенціалізму, що зародилася в Європі 30-40-х років і розвинулася у 50-60-і роки ХХ століття, мала відчутний вплив на світоглядно-художню позицію письменника. Український драматург творчо осмислив ключові екзистенційні питання відповідно до сучасного йому культурно-естетичного та історичного контекстів. Герої драми Ю. Косача «Кортес і безталанна» перебувають у стані відчуження, який виявляється в душевній ізольованості, спустошеності, самотності, незнаходженні власної сутності, «утраченій цілісності». Трагічність світобачення, яка властива героям його творів, на відміну від трагічної неунікненої самотності екзистенційних героїв Ж.-П. Сартра та А. Камю, пояснюється зовсім іншими обставинами, зокрема безґрунтярством, зміщенням ідентифікаційного коду цілого покоління українців.

Ю. Косач відтворює також екзистенційні мотиви самотності та страждання, вибору та свободи. Альфара перебуває у стані зовнішньої самотності в її фізичному вияві. Водночас героїня драми, фізично перебуваючи в межах соціуму, відокремлена від нього психологічно внаслідок неможливості віднайти рівних собі людей: героїню оточують лише служниці її будинку. На початку драми Альфара постає перед читачем уже на тій стадії самотності, коли вона як особистість внутрішньо ідентифікована, а лінія її поведінки визначена та внутрішньо легітимізована. Проте героїня психологічно прагне позбутися цього

відчуття, тому вдається не тільки до рішучих дій, а й до самопожертви. Надалі характерним для буття героїні твору постає стан туги, що в екзистенційному філософуванні вважається невід'ємною складовою ситуації самотності. Екзистенційний мотив самотності, туги та страждання постає наслідком утрати суб'єктом життєвих сподівань, власної цілісності.

У драмі реалізується екзистенційний мотив смерті, що є абсурдною межовою ситуацією, бо обриває проект суб'єкта свідомості в його прагненні стати абсолют (буттям-для-себе-в-собі). Для Кортеза абсолют – це богемне життя поета. Для досягнення цієї мети йому доводиться пережити низку випробувань, якими супроводжується відхід людини мистецтва від усталеного способу життя. Будь-який відступ на шляху до абсолюту постає своєрідною духовною смертю.

Драма «Кортез і безталанна» написана за принципом «театр у театрі» з застосуванням ігрового модусу. Твір складається з трьох дій, кожна з яких є самодостатньою, має окремий сюжет і часопростір. Упродовж драматичної дії герої вирішують різні філософські проблеми, одягають різні маски, але у фінальній частині повертаються до тих іпостасей, у яких вони поставали ще на початку твору. Так, Кортез проходить усі стадії переродження: від письменника до чистильника вікон, від пірата-конкістадора – до засновника острову Блаженних. Замикає це коло його повернення в первісний стан. Невідомо, скільки часу насправді минуло від початку роботи Кортеза як чистильника вікон у будинку Альфари до фінальної дії драми, але саме цей проміжок, відведений йому для повного пробудження, і до моменту самоідентифікації, – це час циклу самопізнання.

Драма побудована за принципом зміни кадрів. Це досягається за допомогою світлової партитури, що відповідно до ситуації змінює кольори, які за вказівкою драматурга краще окреслювали б психологічний стан дійової особи в той чи інший момент. Уявне увиразнюється включенням картин, що спалахують і гаснуть.

Монтаж у драмі Ю. Косача отримує статус своєрідного прийому викладу подій – як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, розширює межі драматичного твору. Недомовлене прояснюється завдяки можливості показати всі наслідки прийнятого рішення і здійсненого вчинку. За допомогою монтажу драма запозичує в епосу насамперед «масштаб» подій, що передаються симультанно. Монтаж постає способом організації сюжету зі швидким перекиданням з місця на місце (виділення деталі, деформація часу і простору). У структурі Косачевої драми помітним стає «оголення прийому»: митець свідомо акцентує увагу на якомусь моменті своєї письменницької техніки. Наприкінці твору автор поступається місцем героям, які надалі пояснюють читачеві правила запропонованої драматургом гри.

Важливим для втілення авторського задуму у драмі виявляється хор. Він постає різновидом «тексту в тексті», наповнює драму відкритою прагматичною спрямованістю на аналітичну позицію реципієнта. Як ліро-епічний компонент у канві драматичного тексту пісні постають одним із головних структурних компонентів і формою авторської присутності у драмі.

Глибокі інтелектуальні, філософські проблеми у драматичному творі розв'язуються в комічному, фарсовому, буфонадному пафосі. Пародія у драмі постає сюжетним елементом і відтворює деградацію головного героя. Тенденція стирання імен героїв на користь зоонімних прізвиськ загалом характерна як для творчості Юрія Косача («Рубікон Хмельницького», «День гніву»), так і для побутового спілкування представників МУРу. Особливістю експериментально-формалістичної драми «Кортес і безталанна» є бунт проти будь-якого регламенту й нормативності: нехтування драматичними канонами, застарілими театральними нормами, умовними обмеженнями.

У третьому розділі «Історичний контекст драматичних творів Юрія Косача» з'ясовано змістові та структурні особливості історичної концепції митця, втіленої у драмах «Облога» та «Марш Чернігівського полку».

У підрозділі 3.1 «Українська візія декабристського руху в історичній драмі “Марш Чернігівського полку”» встановлено, що Ю. Косач одним із перших відкрив для українського читача справжні реалії повстання декабристів в Україні. В основі твору лежать відомості про діяльність у Російській імперії кінця 1810 – середини 1820-х років різних політичних гуртків і масонських лож, зокрема «Північного товариства» (Петербург) і «Південного товариства» (Тульчин, Кам'янець, Васильків). Проте найбільшу увагу в драмі автор приділив діяльності «Товариства об'єднаних слов'ян», яке було засноване й діяло в Україні.

Ю. Косач намагається з'ясувати причини поразки декабристського руху. У художньому осмисленні історичних подій письменник виявляється справжнім новатором, адже переводить питання із внутрішньодержавної площини у площину міждержавних стосунків. Автор наголошує на глибокій національній відмінності, що існує у революційних таборах: українців – демократів-автономістів і росіян – консерваторів-унітаристів. З-поміж персонажів драми можна виокремити історичних осіб (Горленко, Бистрицький, Сухина, Драгоманів тощо) та героїв, створених авторською уявою (Люся, Пан з пов'язкою, Мати). У творенні портретно-психологічних характеристик історичних постатей Ю. Косач намагається дотримуватися історичної правди, проте там, де не вистачає фактів, письменник домислює численні портретні й побутові деталі.

Ю. Косач інтерпретує декабристський рух як наступний етап національно-визвольних змагань. Драматург прагне підтвердити на художньому рівні неперервність боротьби українців за незалежність. Ідея майбутньої перемоги реалізується в образі Матері. Мати Андреевича постає збірним образом матерів усіх вояків і ототожнюється з образом Божої Матері, за аналогією до Небесної Покровительки українського козацтва. Письменник демонструє впевненість у тому, що мати ще народить нове дитя та надихне його на боротьбу за незалежність.

Для драматичного твору характерна чітка конкретизація часу, що, крім фактологічної достовірності, є також показником послідовності зображуваних подій. Сам Ю. Косач визначав «Марш Чернігівського полку» як драму-хроніку. Проте письменник не тільки апелював до документальних свідчень, а й домислював деталі численних батальних і побутових епізодів, удавався до

актуальних історичних аналогій, що підтверджувало високий рівень опанування ним фактичного матеріалу.

У підрозділі 3.2 «Художня трансформація історичної правди у драматичній поемі „Облога”» виявлено, що зразком поетичного синтезу історії, вимислу й домислу стала драматична поема «Облога», у якій автор відтворив історичні події Сучавської оборони 1653 року, широко висвітлив зв'язки українських гетьманів із європейськими володарями того часу, намагання Тимоша Хмельницького створити коаліцію проти румунсько-польських нападів.

Залучивши історичні джерела, письменник моделює картини румунсько-польських нападів на Молдавське князівство і героїчну оборону українськими козаками міста Сучави. Ю. Косач не дотримується хронологічної послідовності військових дій, а намагається інтерпретувати минуле та витворити альтернативну картину сучасності. Як прихильник націоналістичних ідей драматург виступав проти зображення Переяславської угоди 1654 року як бажаного, історично необхідного вибору, тому у драматичній поемі зображує постать Тимоша Хмельницького як символ можливої інтеграції України в європейський цивілізаційний простір. Автор свідомо переносить акцент саме на національно-визвольні змагання українського народу проти Речі Посполитої, відкидаючи той факт, що приводом до молдавських походів 1652-1653 років були суто династичні стосунки Хмельницького з Василе Лупу.

У драматичному творі «Облога» у зв'язку з відсутністю аутентичних джерел і значною кількістю легенд, якими оповито образ Тимоша Хмельницького, Ю. Косач удається до ідеалізації молодого гетьманича. Тиміш Хмельницький постає у драмі європейським інтелектуалом, який добре знається на бароковому мистецтві, вивчає твори Овідія й Петрарки.

З'ясовано, що «Облога» – це драматична поема, яка має чітко виражені ознаки мораліте, адже в ній дидактична домінанта визначається авторськими інтенціями репрезентувати органічність європейського статусу України, *інтегрувати / повернути* історію Батьківщини у світовий цивілізаційний процес. Трансформуючи історичні факти доби Хмельниччини, автор тлумачить їх суголосно подіям сорокових років минулого століття і на цій основі вводить витворені уявою художні образи, завдяки яким утверджує ідею європейського майбутнього України.

У четвертому розділі «Інтертекстуальна домінанта барокового тексту» здійснено інтертекстуальний аналіз драми «Дійство про Юрія-Переможця», який передбачає виявлення численних міжтекстових зв'язків.

У підрозділі 4.1 «Номінативний аспект авторської стратегії діалогізму» з'ясовано, що драма «Дійство про Юрія-Переможця» відзначається широким колом міжтекстових зв'язків, прагненням письменника відмовитися від створення об'єктивної картини світу на користь витворення численних її версій. Обґрунтовано, що текст драми є поліфонічним утворенням, чому сприяють символізація текстового поля, артикуляції номінацій, алюзій, ремінісценцій та інших маркерів діалогічності авторського мислення.

Заголовок драматичного твору постає експліцитною формою вираження інтертекстуальної стратегії автора, має референтно-алюзивний характер та апелює до «Слова про святого Юрія, лицаря Кападокійського». Драматург, залучаючи канонічний текст, інтерпретує його відповідно до українських подій 1677 року, зокрема відновлення гетьманування Юрія Хмельницького на Правобережній Україні. Назвою «Дійство про Юрія-Переможця» акцентується поетика містерійної драми, адже письменник уводить у заголовок лексему «дійство», характерну для містерійних творів («Дѣйствіе на Страсти Христови списанное», «Дійство про Адама», «Дійство про Даніїла» тощо). Стилзація містерійної драми є цілеспрямованою авторською стратегією, яка виконує передусім фатичну функцію інтертекстуальності, а також проявляється як конструктивне, переважно імпліцитне вираження інтертекстуальності, що ґрунтується на незначному дистанціюванні текстових планів.

Композиція драми ускладнена численними ремінісценціями й цитатами з різних творів, які унеможливають лінійне пересування текстом і вгадування читачем авторської логіки в дискурсивному викладі. Текстотвірні маніпуляції здійснюються з метою не лише деформації логіки подій, тілесності, мови персонажів. Легко впізнаваний у назві твору біблійний претекст виконує функції лише зовнішнього обрамлення драми. Реципієнт здійснює прочитання тексту шляхом апеляції до інших текстів, покликання на які автор подає у творі.

Стрижневу функцію у композиції «Дійства про Юрія-Переможця» виконує мотив угоди людини з Дияволом, який є питомим елементом світової фольклорної та літературної традицій. Цей мотив близький до гетівського, адже Хмельниченко насамперед прагне самовдосконалення, а не збагачення. Основою мотиву угоди є фабульна матриця середньовічної демонологічної легенди про Теофіла. Історична правда в «Дійстві про Юрія-Переможця» є лише художнім обрамленням для відтворення природи морально-етичного конфлікту, що точиться в душі героя. Історичні відомості про життя гетьмана Хмельниченка, по суті, відсутні, тому драматург змушений творити симулякри, структура яких мотивує автономне існування в ній гетьмана та історичного тла, що поєднується з суто декоративною функцією подій доби Руїни.

У підрозділі 4.2 «*Бароківі ремінісценції у "Дійстві про Юрія-Переможця"*» зазначено, що сюжет твору ґрунтується на основі бінарних опозицій, властивих поетиці бароко. Колізія поєдинку добра і зла, правди і кривди є наскрізною і визначальною для сюжету драми.

Ю. Косач трансформує структуру містерії завдяки введенню інтермедій, пов'язаних з основним змістом твору. Їх застосування дозволяє здійснити інтерпретацію біблійної референції, акцентованої назвою драми. Перша інтермедія зображує «низовий рівень» світобудови, що зумовлює її близькість до сатирично-побутової складової народної драми, яка зазвичай демонструвалася на першому поверсі вертепу. Друга інтермедія сюжетно близька до різдвяної вертепної вистави про народження Ісуса Христа («верхній рівень») тому, що в ній містяться апеляції до духовного переродження Юрія Хмельницького. Отже, така послідовність розташування інтермедій у творі Ю. Косача мотивована з позиції їх

сюжетного наповнення, що інспірує близькість «Дійства про Юрія-Переможця» до народної вертепної драми, характерної для барокового українського мистецтва.

Ю. Косач у художніх творах звертається до автоінтертекстуальних стратегій, автоцитацій та автоінтерпретацій. Специфікою циркуляції автоінтертекстуальних елементів у його творчій спадщині постає запозичення первісно «чужих елементів», які вводяться у твори і набувають ознак автоцитати. Для творчості письменника характерна взаємодія текстів, один із яких у часовому просторі передує іншому, зокрема історичний роман – драмі. У процесі автокомунікації другим «Я», з яким автор вступає в діалог, є він сам. Адже при створенні драматичного тексту система опозицій, ідентифікацій і маскування діє уже у структурі ідіолекту самого автора, створює багатовимірність його «Я». За таких умов відбувається включення двох авторських голосів у різних темпоральних зрізах, що дає можливість утворити конструкцію «тексту в тексті». Вони пов'язані з активною спрямованістю авторської діяльності на діалогічність. Виявом автоінтертекстуальності постає кореляція Богдана Хмельницького з героями світової історії, реалізована у драмі Ю. Косача «Дійство про Юрія-Переможця». Драматург детально вивчав працю Інокентія Гізеля «Синопис», у якій подається авторська інтерпретація ролі в історії України Богдана Хмельницького, якого діяч сімнадцятого століття називає Цезарем. Ототожнення Хмельницького з Цезарем, а його ворога – з Брутом простежується в усій творчості Ю. Косача. Зокрема, відтворення взаємин Хмельницького з правителями сусідніх країн відображено в історичному романі «Рубікон Хмельницького» (1941), продовженням якого є роман «День гніву» (1947). Письменник планував написати трилогію про Богдана Хмельницького «Цезар степів», однак не зміг свій задум реалізувати.

Образи Фортуни та птаха Фенікса, персоніфікація яких є суто бароковою, постають свідомим виявом автоінтертекстуальної стратегії. Міфологічна Фортуна наявна в багатьох барокових текстах: у шкільних драмах різдвяного і великоднього циклу, драмах-міраклях, драмах-мораліте. Барокову традицію продовжує автор і в романах «День гніву», «Рубікон Хмельницького» та драмі «Дійство про Юрія-Переможця». Ю. Косач передає складну морфологію міфологеми птаха Фенікса, актуалізуючи текст історичної повісті «Александрія». Образ Фенікса у його драмі асоціюється з відродженням вільної держави. Як існування Фенікса виявляється сконцентрованим на полум'ї гнізда, так і відродження вільної України, на думку автора, може відбутися тільки за умови ментального переродження внаслідок національно-визвольної боротьби, що символічно передається «спалахом вогню».

Характерною ознакою Косачевого ідіостилу є використання вставних конструкцій. Ці елементи поглиблюють змістовий план твору, слугують для розкриття значень окремих художніх образів, формують підтекст. Барокова стилізація інспірує алюзійне звернення Ю. Косача до повістей «Александрія» та «Олексій, чоловік Божий», використання ремінісценцій із Біблії, філософських творів Г. Сковороди, поеми І. Котляревського «Енеїда».

Таким чином, драма Ю. Косача «Дійство про Юрія-Переможця» відзначається такими ознаками інтертекстуальної поетики, як заголовки-алюзії, алегорії, ремінісценції, цитати. Зазначені компоненти формують поліфонію драми, відображають діалогічність авторського мислення.

У **висновках** викладено результати дослідження відповідно до поставлених завдань.

Творчості Юрія Косача належить особливе місце в літературному житті української еміграції. Письменнику вдалося створити оригінальну історичну концепцію, реалізувавши її засобами експериментальної поетики. Більшість драматичних творів автора еміграційного періоду не виходили за межі приватних архівів (В. Левицької, В. Ревуцького та Української Вільної Академії Наук у Нью-Йорку), відтак практично невідомі в Україні. Однак останнім часом ситуація змінюється: завдяки зусиллям М. Р. Стеха творчість письменника активно популяризується.

Актуальним постає введення драматичного доробку Ю. Косача в літературний контекст еміграції середини ХХ століття. У зв'язку з відсутністю у вітчизняному літературознавстві ґрунтовних досліджень, присвячених драматургії Ю. Косача, стає необхідним студіювання спадку письменника крізь призму контекстуального аналізу. Залучення літературного, біографічного, історичного, авторського контекстів дозволило виявити суб'єктивне сприйняття світу письменником, художню реалізацію біографічних колізій у творах, автоінтертекстуальність як характерну ознаку його ідіостилу, що підтверджувала зосередженість автора на власних почуттях і переживаннях.

Біографічний і психоаналітичний контексти є важливими компонентами контекстуального аналізу драматургії Ю. Косача, відображенням психосоціального буття митця, творчих планів і стратегій, індивідуального стилю письменника. Підтвердження наявності біографічного контексту у драматургії Ю. Косача є трансформація автобіографічного матеріалу, що постає питомою складовою картини світу еміграційного письменства загалом.

Залучення психоаналітичної складової характерне для драматичних творів «Кортес і безталанна» та «Скорбна симфонія». Ю. Косач удається до численних літературних аналогій, аби знайти культурний контекст, до якого може бути вписана його власна життєва ситуація.

Активне звернення Ю. Косача до історичного минулого у драматичних творах зумовлює доречність розгляду доробку письменника в історичному контексті. Драматург здійснює спробу естетизації симетрії між минулим і теперішнім, здійснює глибокий аналіз подій української та світової історії крізь призму ретроспективи. Історична тематика дозволяє актуалізувати важливі проблеми, які доречно досліджувати з позиції «позазнаходження» (за М.Бахтіним). Ю.Косач удається до осмислення сутності історичної місії України та її народу, вводить вітчизняну історію до широкого світового контексту, створює цілу низку національних художніх образів, що є наслідком оригінальної авторської концепції історизму.

У драмі «Дійство про Юрія-Переможця» літературний контекст твориться автором свідомо і виявляється на ідейному, жанровому й образотворчому рівнях тексту. Автор подає не певну модель світу, а безліч її версій. На формальному рівні у драмі Ю.Косача помітне поєднання ознак авангардного письма і барокового театру, представленого інтермедіями та алегоріями. Автор поєднує різні художні техніки не лише задля увиразнення зв'язку із минулим, а й для того, щоб за його допомогою прокоментувати тогочасні реалії, підкреслити конфлікт старого з новим.

Отже, аналіз драматургії Юрія Косача підтвердив наявність не тільки спільних рис із творами представників української діаспори середини ХХ століття, а й виявив своєрідність творчого мислення митця. Специфіку драматичної творчості Ю. Косача визначають: оригінальна історична концепція та діалог зі світовою культурною традицією, питомою складовою якої, на думку письменника, є українська література; експериментальність поезики; наскрізна інтертекстуальність як показник інтелектуальної елітарності. Драматичний доробок Юрія Косача – це оригінальний мистецький феномен, що вписується в природне повернення національного письменства до європейського літературного контексту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових виданнях

1. Реутова М.А. Автопсихологічні мотиви у драмі Юрія Косача «Кортес і безталанна». *Актуальні проблеми української літератури і фольклору. Випуск 23*. Вінниця : ДонНУ, 2015. С. 203-214 (0,68 др.арк).
2. Реутова М.А. Український вимір декабристського руху у драмі Юрія Косача «Марш Чернігівського полку». *Літературознавчі студії. Випуск 47*. Київ, 2017. С. 272-281 (0,60 др.арк).
3. Реутова М.А. Форманти «театру абсурду» у драмі Юрія Косача «Кортес і безталанна». *Актуальні проблеми української літератури і фольклору. Випуск 21-22*. Донецьк : ДонНУ, 2014. С.78-89 (0,52 др.арк).
4. Реутова М.А. Екзистенційна концепція людини і світу у драмі Юрія Косача «Кортес і безталанна». *Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки. № 1-2*. Вінниця, 2015. С. 229-234 (0,60 др.арк).
5. Реутова М.А. Експресіоністична домінанта в історичному романі Юрія Косача «День гніву». *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Літературознавство. Вип. 2 (78)*. Харків, 2014. С.114-123 (0,63 др.арк).
6. Реутова М.А. Сильовий синкретизм у системі індивідуального стилю Юрія Косача. *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Літературознавство. Вип. 1 (80)*. Харків, 2015. С.242-253 (0,50 др.арк).

7. Реутова М.А. Поетика бароко в історичному романі Юрія Косача «Рубікон Хмельницького». *Studia methodologica. No. 40. Ternopil'*, 2015. Pp. 161-167 (0,50 др.арк).

8. Реутова М.А. Реалізація «ефекту очуження» у драмі Юрія Косача «Кортес і безталанна». *Studia methodologica. No. 41. Ternopil'*, 2015. Pp. 128-133 (0,50 др.арк).

Публікація в іноземному виданні

9. Реутова М. А. Художня трансформація історичної правди у драмі Ю. Косача «Облога». *Jahrbuch der VI Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Діалог мов – діалог культур. Україна і світ. Мюнхен : KUBON & SAGNER, 2016. С. 359-366 (0,63 др.арк).*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

10. Реутова М.А. Імпресіонізм як стильова домінанта в історичному романі «Рубікон Хмельницького» Юрія Косача. *Філологічні студії. Вип. XI. Бердянськ : БДПУ, 2014. С.165-169 (0,30 др.арк).*

11. Реутова М. А. Особливості індивідуального стилю Ю. Косача в історичному романі «Рубікон Хмельницького». *Філологічний збірник. Вип. 10. Донецьк : ДонНУ, 2014. С. 118-123 (0,39 др.арк).*

12. Реутова М.А. Текст-пастиш у драмі Ю. Косача «Кортес і безталанна». *Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». Вип. 18. Переяслав-Хмельницький, 2015. С. 352-354 (0,39 др.арк).*

13. Реутова М. А. Монтаж як літературний прийом у драмі Юрія Косача «Кортес і безталанна». *Лабіринти реальності: зб. наукових праць. Рубіжне : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. С. 97-100 (0,30 др.арк).*

14. Реутова М. А. Особливості художнього часу в експериментальній драмі Юрія Косача «Кортес і безталанна». *Художні модули хронологу в культурно-мистецькому дискурсі : збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (26-27 травня 2016 р.). Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. С. 193-195 (0,32 др.арк).*

15. Реутова М. А. Заголовок як вияв паратекстуальності у драмі Юрія Косача «Дійство про Юрія-Переможця». *Сборник статей научно-информационного центра «Знание» по материалам XII международной заочной научно-практической конференции: «Развитие науки в XXI веке». 3 часть. Харьков: сборник со статьями (уровень стандарта, академический уровень), 2016. С. 109-114 (0,40 др.арк).*

16. Реутова М.А. Проблема «автор-герой» у контексті структурування моделі авторської свідомості (на прикладі драми Юрія Косача «Скорбна симфонія»).

Актуальні проблеми української літератури і фольклору. Випуск 23. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2016. С. 43-53 (0,50 др.арк).

АНОТАЦІЇ

Реутова М.А. Драматургія Юрія Косача в контексті літератури української еміграції. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2018.

Дисертація є першим цілісним дослідженням драматичної творчості Юрія Косача в літературному контексті драматургії української діаспори. Вперше залучено до аналізу неопубліковані драматичні твори, маловідомі архівні матеріали, що значно розширюють можливості літературознавства з дослідження творчості Ю.Косача та дозволяють увести доробок письменника в дискурс української еміграційної драматургії. Виявлено проблему самоідентифікації та духовних констант рідного простору в драматургії митця, простежено художнє втілення екзистенційних мотивів самотності, відчуження, абсурдності життя; обґрунтовано, що поглиблений психологізм був однією зі складових автопоетики письменника. Здійснено дослідження засобів художнього втілення мистецького задуму, що поєднує як традиційні, так і новаторські ознаки поетики, виявлено плідні пошуки драматурга-експериментатора та зіставлено їх із загальними тенденціями розвитку драматургії української діаспори. Обґрунтовано, що специфікою драматичної творчості Ю. Косача є творення оригінальної історичної концепції та діалог зі світовою культурною традицією, експериментальність поетики, наскрізна інтертекстуальність як показник інтелектуальної елітарності.

Ключові слова: драматургія, драма, драматична поема, контекст, еміграція, абсурд, екзистенціалізм, поетика.

Реутова М.А. Драматургия Юрия Косача в контексте литературы украинской эмиграции. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2018.

Диссертация является первым целостным исследованием драматического творчества Юрия Косача в литературном контексте драматургии украинской диаспоры. Впервые привлечено к анализу неопубликованные драматические произведения, малоизвестные архивные материалы, которые позволяют изучить творчество Ю.Косача и ввести наследие писателя в дискурс украинской эмиграционной драматургии. Исследована проблема самоидентификации и духовных констант родного пространства в драматургии автора, проанализировано художественное воплощение экзистенциальных мотивов одиночества, отчуждения, абсурдности жизни; обосновано, что углубленный психологизм был одной из составляющих автопоетики писателя.

Сконцентрировано внимание на средствах воплощения художественного замысла, что объединяет как традиционные, так и новаторские черты поэтики, отмечены плодотворные поиски драматурга-экспериментатора и сопоставлено их с общими тенденциями развития драматургии украинской диаспоры. Обосновано, что спецификой драматического творчества Ю. Косача является создание оригинальной исторической концепции и диалог с мировой культурной традицией, экспериментальность поэтики, интертекстуальность.

Ключевые слова: драматургия, драма, драматическая поэма, контекст, эмиграция, абсурд, экзистенциализм, поэтика.

Reutova M.A. Dramaturgy of Yuriy Kosach in the context of literature of Ukrainian emigration. – According to rights of scientific manuscript.

Thesis for the degree of a Candidate of Philological Sciences (Doctor of Philosophy), speciality 10.01.01 – «Ukrainian literature». – Borys Hrinchenko Kyiv University. – Kyiv, 2018.

Dissertation is the first integral research of drama works of Yuriy Kosach in the literary context of dramaturgy of the Ukrainian diaspora. The unpublished works, little-known archived materials that considerably extend possibilities of literary criticism from research of work of Kosach and allow to enter work of writer in discourse of Ukrainian emigrant dramaturgy, are first brought over to the analysis. The problem of self-definition and spiritual constants of native space is revealed in dramaturgy of artist, artistic embodiment of existential reasons of loneliness, alienation, absurdity of life is traced; reasonably, that deep suspense was one of constituents of autopoetics of writer. Research of possibilities of artistic intention embodiment that combines both traditional and innovative signs of poetics is carried out, the fruitful searches of dramatist experemintator are uncovered and they are confronted with general progress of dramaturgy of the Ukrainian diaspora trends. It is well-proven that the specific of dramatic work of Kosach is determined by creation of original historical conception and dialogue with world cultural tradition, experimental poetics, through intercontextuality as an indicator of intellectual elitism.

The features of psychoanalysis transformation of autobiographic material are found out in the dramatics of «Cortez and beztalanna». It is well-proven that biography of Yuriy Kosach serves as a confirmation of adaptation to the quite different social and political and situations, because of what a biographic problem becomes the object of reader's intellectual reflection. An author consciously represents heroes in extreme situations created by the author from his own experience for watching their behavior. Also an analysis of dramatic work of «Sorrowful symphony» witnessed that Yuriy Kosach consciously makes inversion of his biography in the direction of the main character's vital way of his work. Thus, playwright (consciously or unconsciously) projected biographic «I» in work, personal crisis of identity, own external and internal frustrators.

It is determined that in «March of the Chernihiv regiment» Yuriy Kosach was one of the first opened for the Ukrainian reader the true realities of revolt of Decemberists in Ukraine. On reasonable grounds, that for dramatic work characteristic clear

specification of time, that, except for factual authenticity, is also the index of sequence of the represented events. Yuriy Kosach determined «March of the Chernihiv regiment» as drama-chronicle.

Drama «Action about Yuriy-Winner» is marked a gravitation to intertextuality, that is the intencynim display of author will, that by the realized and planned aspiration of writer to give up creation of objective picture of the world in behalf of creation of its numerous versions. Grounded, that text of drama appears polyphonic education, why promote symbolizing of the alphanumeric field, actualization nominations, reminiscences and other markers of dialogichnosti of the author broadcasting.

Key words: dramaturgy, drama, dramatic poem, absurd, existentialism, poetics, context, emigration.